

ליום כ"ו

רע, והגם שידוע הלאה לנסבן אחר היכולתא. זה יועיל שלא לשנות אותם, אבל קדמה כלל היא נמנעת ע"פ, לה צא דבר כי בתורתו והפיד על הדין ואמר כי מלבד שגא שגא אותם ולא כרחיק מלבו עוד לו זהו הצרכה וגו', וזה אמר חלה בתוספת וא"ו להפיד גרד הקודם ב) שיפחוצצ מהמאמר בספן ובגו, וגמר אומר לפני מחו פי' ספן למחחו להפיד עוד על הפגת נדקתו, והגם דמן הכרגש שהא פרק הכסופה ב) שהדבר יחייב לשטח אספ"כ כך אותם, והפיד הכחוז על הצרכה היותה מטולה והלומה כלל לבו צמה שכתב וא"ו בתחילת חיבה להפיד על מה רב גדלר

א. וזאת הברכה. ל"ד אומרו חלה בתוספת וא"ו בתחילת ענין, עוד ל"ד לחיה ענין נאמר כל הכחוז, אם לכודיע המצרך והמחנך כלל ייכרים הם הדברים כלל פסוק זה אם היה מתחיל מפסוק ויאמר וגו', ואם לכודיע כי זה היה לפני מחו ספן למחחו מובנים הם הדברים ממה שלפניו ולאחריו שספן למחחו היו הדברים, ומה גם כי מה נרץ יש צדוקית בזמן. ונראה שכתוב הכחוז לשנה אש האלפים מה גדלו מעשיו.

1
א
ה
כ
ה
פ
פ

כח נפרטה הקדמה לה ספן נאמר חלה הברכה מלפניה אמר כפנת כלמג בצורכ על שבה למה באומרו פלה אל כי העצרים וגו' ושנה וגו' על אשר וגו', וא"כ יאמר האומר כי זה משה כלל סוף חכה בלבו על מחחו אשר היו לה סיבה עם בני ישראל אחר ערך אחרים כסוס(הנח"י) גרמה לו מיתה בחוץ לארץ ומנעוהו מעבור לארץ אשר נכספה וגם כלתה נפשו לה, וענפ אונס ירחיק כסופצ

מעלת המברך את הזולת

"וזאת הברכה אשר ברך משה איש האלהים את בני ישראל לפני מותו" (ג, א)

אמרו חז"ל (יילקוט שמעוני) "לא זכה משה שיקרא איש האלקים עד שברך את ישראל".

2
ל
ה
ה

בזה ביאר "אור החיים" הקדוש מדוע פתח הכתוב "וזאת הברכה" עם ווי החיבור בונחילת הענין? אלא לומר, מלבד כל מה שפעל ועשה משה בימי חייו, הוסיף לברך את בני ישראל ואז נקרא "איש האלוקים".

הרי לנו לימוד עצום ונורא. משה רבינו אב הנביאים, אשר דיבר עם ה' פנים בפנים, נותן התורה לעם ישראל, עלה למעלה ארבעים יום וארבעים לילה וכו' וכו', עם כל גדלותו הנוראה והעצומה לא נקרא "איש האלוקים", רק כאשר בירך את ישראל. ללמדנו כמה חשיבות ישנה בברכה לזולת...

אמנם יש להתבונן מדוע א"כ המתין משה לרגע האחרון בחייו "לפני מותו" לברך את ישראל, ולא בירכם בעודו בדמי חייו? אלא כתוב בהמשך המדרש: אמר רבי אבין כל ימיו של משה היה מבקש לברך את ישראל ולא היה מניחו מלאך המות, מה עשה? נטלו כפתו והניחו תחת רגליו וברכן לפניו. הדא הוא דכתיב "לפני מותו" לפני מי? לפני זה שהיה מוטל תחת רגליו.

הרי לנו שמלאך המות הוא שעיקב. והטעם שעיקב, נראה לומר, מפני שידע היטב את המעלה הגדולה שיש בזה. שדרשו חז"ל על משה "טוב עין הוא יבורך" אל תקרי יבורך אלא יברך. היינו מתי זכה משה למעלת - "איש האלוקים"! רק כאשר בירך את ישראל. דאמר ר"מ כל המברך את ישראל כאילו מברך את השכינה (תנחומא), וכשמברכים את השכינה היא מברכת חזרה "ומכבדי אכבד". וזאת לא רצה מלאך המות.

ברוך המקום ברוך הוא, ברוך שנתן תורה לעמו ישראל, ברוך הוא. איתא במדרש דברים רבה (פ"א ס"א), אברהם בירך את יצחק... דכתיב ויתן אברהם את כל אשר לו ליצחק, ומה נתן לו... ברכה נתן לו, כענין שנאמר, ויתן לך האלקים. עמד יצחק לברך את יעקב, אמר, ממקום שפסק אבא, משם אני מתחיל, אבא הפסיק ביתן, אף אני מתחיל ביתן... שנאמר, ויתן לך האלקים. ובמה חתם יצחק, בקריאה, שנאמר, ויקרא יעקב אל יעקב ויברך אותו, עמד יעקב לברך את השבטים, אמר, איני פותח אלא בקריאה, שנאמר, ויקרא יעקב אל בניו. ובמה חתם, בזאת, שנאמר, וזאת אשר דבר להם אביהם. עמד משה לברך את ישראל... [ואיתא בילקוט לפי ויחי (סי' קס"א)] אמר משה, מזקנים אתבונן... משה התחיל לברך ממקום שפסק יעקב, וזאת הברכה, וחתם באשריך ישראל מי כמון. ודוד פתח במקום שפסק משה,

3
ה
ה
ה
ה

4
pe

ונראה שלימוד גדול בא המדרש ללמדנו, שיש אצלנו מסורה לא רק על פרטי ההלכות ודקדוקיהן, אלא אף על כל שאר הנהגות החיים [כגון באיזה נוסחא לברך], אלא שבמסורה הזאת לא תמיד אפשר לנקוט באותו האופן ממש ובאותו הנוסח שנקטו רבותינו ואבותינו, כי המצבים תמיד משתנים, וההיסטורי תמיד צועדת לה קדימה, והעולם שלנו עולם אחר הוא מאשר העולם שחיו בו רבותינו ואבות אבותינו נ"ע, ואם נחקה תמיד את דרכי אבותינו מכל וכל, לפעמים יצא ששינינו מהמסורה, כי רבותינו בעצמם לא היו נוהגים כזה אילו היתה לפניהם מציאות כמותה של ימינו. ומי לנו גדול מיצחק אבינו בדקדוק בהמשך מסורת אברהם אביו, אשר העידה עליו התורה (בפ' תולדות) וישב יצחק ויחפור את בארות המים אשר חפרו בימי אברהם אביו.... ויקרא להן שמות כשמות אשר קרא להן אביו. [ועיי"ש בס' הכתב והקבלה בשם ס' הזוהר, ובס' חמש דרשות לרבנו, ז"ל]. ולעיל מיניה כתיב, ויהי רעב בארץ מלבד הרעב הראשון אשר היה בימי אברהם, וילך יצחק אל אבימלך מלך פלשתים גררה, ופרש"י שמה, שהיה בדעתו לרדת למצרים, כמו שירד אביו בימי הרעב, וירא אליו ד' ויאמר אל תרד מצרימה, ופרש"י, שאתה עולה תמימה, ואין חו"ל כדאי לך. כלומר, שחשב בדעתו לנקוט בהנהגת אביו, וטעה, כי המצבים הרי השתנו, ואברהם אביו גופא אילו הי' דינו כעולה תמימה ג"כ לא הי' יורד למצרים. וכיוצא בזה מצינו ביהושע, תלמידו המובהק של משה רבנו, אשר העידה עליו התורה-לא לא ימרש מתוך האהל, ותמיד הי' משמש למשה רבו, וממנו קיבל כל תורתו, השקפתו, ואופן הנהגתו, וכתיב בס' יהושע, כאשר צוה ד' את משה עבדו, כן צוה משה את יהושע וכן עשה יהושע, לא הסיר דבר מכל אשר צוה ד' את משה, ואעפ"כ כשהטיל החרם על העיר יריחו ומעל עכן באותו החרם, כעס עליו הקב"ה וא"ל אתה גרמת להם, (גמ' סנהדרין מד.), ופרש"י, שלא הי' לך לאסור עליהם ביזת יריחו, וכבר הביא המהרש"א (שם) בח"א את קושיית האחרונים, דהלא לעיל בגמ' (מג':) מבואר שאף משה רבנו ג"כ הטיל כמה חרמים על ביזת הערים שכבשו [או ב' פעמים או ד' פעמים], וא"כ נמצא שיפה עשה יהושע, שנמשך בזה אחר הנהגת משה רבו להטיל את החרם, ומ"ט הקפיד עליו הקב"ה באומר-אתה גרמת. ועיי"ש שביאר שאע"פ ששמה ג"כ הטיל

חרמים כמה פעמים, מכ"מ עכשיו בימי יהושע כבר נשתנו המצבים, דלאחר שעברו ישראל את היורדן הרי התחיל דין הערבות להיות נוהג, שכל ישראל ערבים זב"ו [כמבואר בסוגיא שם], ומאחר דשייך שכל ישראל ייענשו אם יעבור איזה יחיד על החרם, אינו נכון להטיל חרם ככה"ג, ואף משה רבנו בעצמו אילו הי' עדיין בחיים, ג"כ לא הי' מטיל חרם באופן שכזה, ונמצא שבמה שחשב יהושע לחקות את רבו, ולנהוג ממש כהנהגתו, באמת הי' בזה משום שינוי מהנהגת משה, וע"כ הקפיד עליו הקב"ה ואמר לו-אתה גרמת. [ועיי"ש כיוצא בזה בס' נפש הרב (עמ' כג-כד)].

3 | ולזה בא המדרש ללמדנו, שאף שלפעמים בהמשך הדורות מן ההכרח הוא לשנות במקצת את אופן הנהגה, כי הרי יצחק לא בירך ליעקב באותו הנוסח ממש שברכו אברהם אביו, וכן יעקב לא אמר אותו הנוסח ממש ששמע מיצחק אביו, מכ"מ כל אחד מהם דקדק להתחיל ממקום שפסק קודמו, [וכלשון המדרשים שהבאנו]. וביאור ענין זה, דהנה ידועים דברי המדרש (תנא דבי אליהו רבא פרק כ"ה) שכל אדם חייב לומר לעצמו, מתי יגיעו מעשי למעשי אבותי-אברהם יצחק ויעקב. ומקשים העולם, דהיאך שייך שכל אדם יצפה להיות צדיק בדרגת האבות הקדושים. וידוע ביאורו של השפת אמת במדרש הנ"ל, דלשון "יגיעו" דנקיט בעל המדרש הוא לא מלשון להגיע (צו דערגרייכען), אלא מלשון נגיעה (אנצורירען), שאף שא"א לאדם לחקות תמיד את כל הנהגות וכל דרכי רבותיו, מכ"מ צריך הוא לדקדק שעכ"פ תהי' הנהגתו בבחינת המשך ממעשי אבותיו, ויהי' שמה עכ"פ נגיעה במקצת, וזהו ג"כ הענין דכל אחד התחיל ממקום שפסק קודמו.

4 | ועיי"ש גמ' חולין (קה). אמר מר עוקבא, אנא להא מילתא חלא בר חמרא לגבי אבא, דאילו אבא כי הוה אכיל בשרא האידנא, לא הוה אכל גבינה עד למחר כי השתא, ואילו אנא, בהא סעודתא הוא דלא אכילנא, לסעודתא אחרייתא אכילנא. והעירו בזה חכמי המוסר, שאף מר עוקבא ג"כ יכול הי' להמתין כ"ד שעות שלמות עד שיאכל גבינה, אלא שהרגיש בעצמו שחומרא זו איננה מתאימה להנהגה הכללית שלו, שהוא הרגיש בעצמו שהוא הי' בכל עניניו בבחינת חלא בר חמרא לגבי אביו.

5 | וסיבת הדבר שא"א תמיד לחקות ממש, הוא לא רק מטעם ירידת הדורות, [שהבן או התלמיד איננו תמיד באותה הדרגה של יראת שמים כמו רבותיו או אבותיו וכמאמרו של מר עוקבא שהבאנו], אלא אפילו בלא"ה א"א לחקות מטעם שינויי המצבים, וכאשר הבאנו לעיל מיצחק אבינו, ומיהושע תלמידו של משה. ובר מן דין ובר מן דין, הלא כל אדם נברא בצלם אלקים, וכמו שהקב"ה הוא יחיד ומיוחד, אף כל אדם כן, ועיי"ש מש"כ בשם רבנו, ז"ל, בס' נפש הרב (עמ' סד), שאיש ההלכה הוא טיפוס ספונטני, וטיפוס של יוצר וכו', ושמה (בעמ' ס"טג), הי' לי המזל לראות בימי חלדי גדולי ישראל רבים, והם שונים היו בדרכי עבודתם את הכורא וכו', ועיי"ש עוד ביאור מאמרו של ריו"ח שהיה אומר-אנא מזרעא דיוסף קאתינא וכו', וממילא פשיטא דא"א להתלמיד לחקות ממש את כל דרכי רבותיו, כי הלא תמיד יש הבדל ביניהם, דלכל אחד יש שורש נשמה משלו. אך מכ"מ בעינן שתהא שמה המשכיות, ושיהיו מעשיו "נוגעים" במעשי אבותיו, וכאמור. ולזה בודאי צריכים מסורה חזקה לדעת להבחינו בין חידוש לשינוי, ועמש"כ

2

ולא רק בהנהגות כן הוא, אלא אף בפסקי הלכה, לפעמים הדין משתנה כפי השתנות העתים, כי במצבים שונים, לפעמים השאלה אחרת היא, וזקוקה היא לפעמים לתשובה שונה, ולפיכך צריכים לספרי שו"ת חדשים בכל תקופה חדשה. וכן יל"פ בכונת המדרש עה"פ (בפ' ויגש), ואת יהודה שלח לפניו להורות לפניו וכו', שהבינו בו רז"ל-לתקן לו שמה בית תלמוד שמשם תצא הוראה לפסוק על כל השאלות החדשות שיוולדו, כי בהשתנות מקום דירתם, מסתמא ישנו כל השאלות, ואולי יצטרכו לתשובות שונות-מפני שינויי המצבים.

(5)
 pe

שולחן ערוך אורח חיים סימן קסג

(6)

ואסור להאכיל (א) למי שלא נטל ידיו, (ב) משום לפני עור לא אתתן מכשול (ויקרא יט, יד) (הר"י ס"פ אלו דברים).

שו"ת מנחת שלמה חלק א סימן לה

(7)

בהא דצריך כל אדם לשום דרכיו ולכוין מעשיו לשם שמים, חושבני, במי שבא אליו אורח חשוב, אשר איננו שומר תורה ומצוה, אבל עדיין יש לו אהבה לבני תורה, וגם תומך במוסדות תורה וכדומה, ואם הבעה"ב לא יתנהג אֵתו בנימוס המקובל לכבד אותו במסדי דמיכל ומשתי, בגלל זה שמצד הדין אסור ליתן לאכול אלא למי שיודע שנטול ידיו ומברך (כמבואר בשו"ע או"ח סי' קס"ט סעי' ב'), וכמו כן אם אפילו בצורה מכובדת יבקש ממנו ליטול ידים ולברך, יראה הדבר כפגיעה ועלבון בכבודו, וזה גם ירגיז אותו מאד, ויתכן שבגלל הדבר הזה יתרחק חו"ש ביותר מהתורה, וגם יבוא לידי כעס ושנאה על כל ההולכים בדרך התורה, דבכה"ג חושבני, שנכון באמת לכבד אותו באכילה ושתי, ולא לחשוש כלל לאיסור של לפני עור לא תתן מכשול, משום דאף שאין אומרים לאדם לעשות איסורא זוטא כדי להציל אחרים מאיסורא רבה, ואסור ודאי להפריש תרו"מ בשבת כדי להציל בכך אחרים מאיסור חמור של טבל, מ"מ בנידון זה, תואיל וכל האיסור של הנותן לו לאכול הוא רק עבירה של נתינת מכשול, וכיון שאם לא יתן לו לאכול הרי ישל האורח באיסור יותר גדול, נמצא דליכא כלל שום עבירה, כיון דליכא הכא שום נתינת מכשול, אלא אדרבה יש כאן הצלה ממכשול גדול מאד ע"י זה שהחליף אותו בקום ועשה במכשול יותר קטן.

1

6

(ונגורא שמך) ואח"כ (רפאנו — עכ"ל הספרי). ומה שאנו אומרים בעשרת ימי השובה לאמר "נזכרנו לחיים... וכתבנו בספר החיים", הכל הוא לשבח השי"ת, וכמו שאמר דוד (תהלים קטו, יז) "לא המתים יהללו יי"ה". וכן הוא אומר (שם ל, י) "מה בצע (בדמי ברדתי אל שחת) היודך עפר". ולזה אמר "וכתבנו... למענך אלהים חיים", על פי מה שבאר ר' נסים גאון במפתח על מאמרם ז"ל משה החייתני, יעויין שם ג. ולכן אין מוזכרים בשלוש ראשונות רק "לחיים" לבד, ולא "לחיים טובים". שזה רק בקשת צבור, שאם יהיו חיים גם

לג, ב' ה' מסיני בא. ספרי: (מגיד הכתוב) שכשפתח משה (לא פתח לצרכם של ישראל תחילה) עד שפתח בשבחו של מקום. (משל למה הדבר דומה, לליאטור שהיה עומד על הבימה, וזוכר לו לאחד לדבר על ידיו, ולא פתח בצרכי אותו האיש תחילה עד שפתח בשבחו של מלך תחילה...) ואף שמונה עשרה שתקנו חכמים הראשונים (שהיו ישראל מתפללים) לא פתחו בצרכיהם של ישראל תחילה עד שפתחו בשבחו של מקום (שנאמר: האל הגדול הגבור והנורא, מתיר אסורים). קדוש אתה

(8) חלק א

6

כן יש המפרסמים מציאות השי"ת האחד ג. ושלוש אחרונות מדברים בזה כמו שכתבו בתוספות סוף סרק אין עומדים ג. ויעויין מה שכתב בטור בשם ה"מ מרוטנבורג ד. וכן אם יהיו בחיים, אז אף אם אינם טובים גם כן יברכו שם השי"ת, כמו שאמרו הן הן גבורותיו, שה אחת בין שבעים זאבים וכו' ה. וכן אמרו ז' אם חסד לך אשירה אם משפט (אשירה).

(9) א"ה נתיים
מורחת דרומית לא היה לה יסוד מ"ט אמר ר' אלעזר ל"פ שלא היה בחלק של מרף דאמר רב שמואל בר רב יצחק מובח אובל בחלק של יהודה אמה *

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57
58
59
60
61
62
63
64
65
66
67
68
69
70
71
72
73
74
75
76
77
78
79
80
81
82
83
84
85
86
87
88
89
90
91
92
93
94
95
96
97
98
99
100

(10) חלק א

(3)

לר, יב ולכל המורא הגדול אשר עשה משה וכו'. הרמב"ן פרשת יתרו ביאר טעם דעשה דוחה לא

שבמקדש¹, כי בעניני המקדש שם אצל התענות

מהיראה לבלי עשות מה שהזהירה תורה, מהתיעלת ממה שיעשה האדם מה שצותה תורה. וזה טעם מושכל. ולכך (דברים ו, יג) "את ה' אלהיך תירא ואותו תעבוד", כי במקום העבודה נקל לקנות אהבה, צוה על היראה. ולכך בימי שלמה שהיה התגלות כבוד ה' והבית מלא עשן¹. והגיעו כל העם לראות השכינה ולבוא למעלת הנבואה, כמו שאמר "וירונו"². היתה אהבה לא יראה. אבל בימי משה היה אהבה ויראה. שבכל עת נענשו באופן נורא³. וזה שאמר הכתוב "לא קם נביא וכו' לכל המורא הגדול", ולגבי משה יראה מילתא זוטרת¹. אבל בגדר אהבה של השי"ת קם במלכים — זה שלמה, וזה שכוונו חז"ל: אבל במלכים קם¹. ולכן השי"ת שלם לו ככתוב (שמואל"ב, יב, כד) "וה' אהבו", ונקרא (שם שם פסוק כה) "ידידה".

איתא במסכת בבא בתרא (טו, א) "תניא כמאן דאמר שמונה פסוקים שבתורה יהושע כתבן, דתניא וימת שם משה וגו', אפשר משה חי (כ"ה הגירסא במנחות ל, א, וע"ש בתוספות) וכתב "וימת שם משה", אלא עד כאן כתב משה, מכאן ואילך כתב יהושע, דברי ר"י ואמרי לה ר' נחמיה. אמר לו ר"ש, אפשר ספר תורה חסר אות אחת וכתבי "לקוח את ספר התורה הזה", אלא עד כאן הקב"ה אומר ומשה אומר וכותב, מכאן ואילך הקב"ה אומר ומשה כותב בדמע וכו'".

והקושיה גלויה לכל, האיך תירץ ר"ש קושית ר"י, הלא הוא שאל "אפשר משה חי וכתב וימת שם משה", דלכאורה מיחזי כשיקרא ח"ו, ומה תירץ ר"ש דמשה כותב בדמע. ואף דלכאורה תיקן רש"י ז"ל הקושיא, כי כל התורה אמר הקב"ה כל תיבה למשה, והוא חזר ואמר כל תיבה כדי שלא יטעה, ואחר-כך כתב, והיינו עד "וימת שם משה", אבל מכאן ואילך לא היה אומר משה כלל, כי הוא כשקר, אחר שהיה עדיין חי, ולכך היה כותב בלא אמירה כלל. אך גם זה עדיין קשה, כי אף בלא אמירה כלל, חלילה לקדוש ישראל, אשר נכתב עליו (שם לו, י)

"ולא קם נביא וכו'", לכתוב שקר ח"ו, אף בלא אמירה⁵³. ועוד קשה, איך אמר ר"י שמכאן ואילך כתב יהושע, ולא חש כלל לקושית ר"ש, וכי יתכן שתיכתב תורת ה' אפילו אות אחת שלא על-ידי משה, הלא מקרא מלא הוא "זכרו תורת משה עבדי וגו'" (מלאכי ג, כב). אם-כן שתי הדעות של ר"י ור"ש, המה קשי ההבנה מאד.

ותירץ הגאון ז"ל, כי שניהם דברי אלקים חיים, מר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי. כי לכאורה קשה בדברי הגמרא, מה מקשי על ח' פסוקים אחרונים שבתורה היאך נכתבו, אם משה היה עדיין חי, הלא כל התורה כולה היתה נכתבת אלפיים שנה קודם בריאת העולם, ועדיין לא היו השמים והארץ וכל אשר בה, ודור המבול ודור הפלגה ויציאת מצרים ודומיהם, ואיך נכתבו בתורה קודם שהיו בעולם.

אמנם זאת ידוע, כי כל התורה כולה שמותיו של הקב"ה, והיינו על-ידי צירופים של אותיות ותיבות. ולפני בריאת עולם היתה התורה אמון אצל הקב"ה על פי צירופים וסודות נעלמים, ולא היתה נקראת כמו עתה, רק על-פי שמותיו של הקב"ה. ואחר שברא השי"ת את העולם ונתן את התורה לישראל, וסיבבם במצוות הצריכין לעשות בגבולי מקום וזמן, כתב את התורה באר היטב איך לעשות כל המצוות, וחילק את כל התורה לתיבות ואותיות, לגלות ולפרש את כל דברי התורה

תעשה¹. דאף דלא תעשה חמור יא, זה במי שעושה מדעת עצמו. אם כן העושה מעשה וממרה, גדול חטאו ממי שאינו עושה מעשה ואינו מקיים רצון השי"ת. אבל מי שעושה מרצון השי"ת, אם אנו נשקול במאזני צדק מה עדיפא טפ"י, אם לעבור הלא תעשה או לקיים העשה, על זה אמרינן דהעושה מעשה מראה אהבה להמצוה השי"ת, ומי שמונע מעשות לא תעשה הוא בגדר ירא, וגדול מדת האהבה מהיראה אצל השי"ת. לכן עדיפא שתדחה העשה לל"ת, כיון שמה שלובש כלאים בציצית אין זה מצד המרי רק מצד ציווי השי"ת ללבוש גדילים. אבל כשעושה נגד רצון השי"ת, ודאי גדול הממרה, ועונשו חמור ממי שמתעצל ואינו עושה מצוה. זה ביאור דבריו². ולפי זה אחי שפיר, דבמקדש שהשכינה שורה, ועשרה נסים נעשו (אבות ז, ה), ומרוב ההרגל של האדם בדביקות להשי"ת נקל למצוא מדת האהבה, לכך הזהירה תורה (ויקרא כו, ב) "וממקדשי תיראו", ששם נקל לבעוט ולסור מדת הפחד מהאדם. ולכן (ובחים צו, ב): אין עשה דוחה לא תעשה

(12)
הוא אילן

1 וזהו מה שאמרו חז"ל, יודע היה בצלאל לצרף אותיות שנבראו בהם שמים וארץ, היא התורה הקדושה, שהיו בה רק צירופי אותיות של שמות הקב"ה⁵⁴.

מעתה מתורצים דברי הגמרא הנ"ל, כי כוונת ר"ש היתה ליישב גם איך שלא יהיה ספר-תורה חסר אפילו אות אחת, וגם שלא להיות כשקר ח"ו. לכך הוא אומר "עד כאן הקב"ה אומר ומשה אומר וכותב". רצה לומר, שאמר משה כל תיבה ותיבה

כאשר היא כתובה בידינו בגילוי המצוות, אבל מכאן ואילך לא היה יכול לכתוב בגילוי "וימת שם משה", דמיחזי כשיקרא, וגם לא היה יכול לגמור הכתיבה על-ידי יהושע, כי אי אפשר שספר-תורה יהא חסר אות אחת, לכך אמר שהיה כותב בדמע.

פירוש "דמע" מלשון "מלאתך ודמעך" (שמות כב, כח), רצה לומר, מדומע וערבוב אותיות. שהיה כותב מכאן ואילך על פי צירופי תיבות, והם שמותיו של הקב"ה, ולא היה נקרא כלל בלשון "וימת שם משה", רק תיבות אחרות על פי סודות התורה. ולאחר מיתתו כתבם יהושע, כפי שניתן לו רשות לגלות התורה.

נמצא ששתי הדעות לא נחלקו. כי באמת כתבן משה ולא חסר הספר אפילו אות אחת, רק שאת ח' פסוקים אלו לא היה יכול לכתוב את הנגלה, וכתב כפי הצירופים, וזהו "בדמע", ויהושע כתבן כפי הנגלה, וכדעת ר"י. ושניהם מסכימים לדעה אחת, כי נכתבו על-ידי שניהם, על-ידי משה הנסתר והסוד, ועל ידי יהושע הנגלה, כאשר היא כתובה בידינו לדור דור. והדברים ראויים למי שאמרן.

"לְעֵינֵי כָּל-יִשְׂרָאֵל. בְּרֵאשִׁית בְּרָא אֱלֹקִים."

1 האמירה והזידיעה לא תמיד מזדהים. יש ואדם אומר בפיו מה שאומר, ואפילו שגם משמיע לאזניו מה שמוציא מפיו, ואפילו שגם מכין בלבו למה ששפתיו מדברות, ועדיין אין זו הוכחה, כי יודע הוא ידיעה ברורה, שאמנם כך הוא כמו שהוא אומר. אמרו עליו על הצדיק מברדיצ'וב

שכשבא פעם מבית רבו הצדיק מניקלשבורג לבית חותנו, שאלו חותנו: מה למדת שם בבית רבך? השיבו: למדתי, כי יש בורא כל עולמים. קרא חותנו למשרתת שבבית ושאל אותה: האם את יודעת שיש בורא עולם? השיבה: בודאי. אמר הברדיצ'וב: היא אומרת, ואני יודע. אנהנו אומרים בכל יום "שְׁמַע יִשְׂרָאֵל" וכו', וכן "הַמְתִּישׁ... בְּכָל יוֹם תָּמִיד מְעֻשָׂה בְּרֵאשִׁית", ועדיין אין זו הוכחה שאמנם יודעים אנו ידיעה ברורה ומוחלטת שכן הוא, כלומר: ידיעה שהיא לא בבחינת אמונה בלבד — 11 כל ישראל מאמינים בני מאמינים הם — אלא גם בבחינת ראייה, בבחינת "אַתָּה הָרְאֵת לְדַעַת כִּי ד' הוּא הָאֱלֹקִים אֲיֵן עוֹד מְלַבְּדוֹ". וזו היא התכלית של "שְׁמַע יִשְׂרָאֵל", כמו שכתוב בספרים, כי "שְׁמַע" הוא ראשי תיבות "שְׂאוּ-מָרוֹם עֵינֵיכֶם וְרְאוּ מִי-בְּרָא אֱלֹהִים".

12 לעתיד לבוא יבואו כל ישראל למדרגה של ראייה, ככתוב: "וְנִגְלָה כְבוֹד ד' וְרָאוּ כָּל-בָּשָׂר יַחְדָּו כִּי פִי ד' דִּבְרָתִי, כִּי עֵין בְּעֵין יִרְאוּ בְּשׁוֹב ד' צִיּוֹן". ומען זה יש בשמחת-תורה, לאחר שעברו כל ישראל את העבודה של ראש-השנה ויום-הכפורים וחגי-הסוכות. ולכן קוראים בהקפות: "אַתָּה הָרְאֵת לְדַעַת" וכו'. ולכן כשמסיימים את התורה בשמחת-תורה מחברים אותה עם ההתחלה, כלומר: זוהי מטרת התורה, אשר "לְעֵינֵי כָּל-יִשְׂרָאֵל" יהיה "בְּרֵאשִׁית בְּרָא אֱלֹקִים" לא באמירה בלבד ואף לא בסתם אמונה, אלא בראייה ברורה, "לְעֵינֵי כָּל-יִשְׂרָאֵל".

11
ש"ק

14
לְעֵינֵי כָּל-יִשְׂרָאֵל

5